

Eseju sledi predstavitev zbirke in katalog v ožjem pomenu besede. Predstavljeni so vsi plastični votivi, kar jih premore zbirka votivov Slovenskega etnografskega muzeja. Šteje 115 votivov in 7 modelov. Časovno izvirajo pretežno iz 19. stoletja. Čeprav je skromna, gre za največjo zbirko votivov pri nas in zajema vso pomembno motiviko in tehniko, zastopani pa so tudi vsi materiali, iz katerih so jih na Slovenskem izdelovali. Na stodvaindvajsetih fotografijah so prikazani vsi predmeti iz zbirke. Avtorja kvalitetnih fotografij sta Matija Pavlovec in Gorazd Makarovič. Material, iz katerega so bili predmeti izdelani, je različen. Železni votivi so bili v navadi le na Koroškem in Štajerskem. Iz gline so skoraj izključno izdelovali le posodice z obrazno podobo. Figuralnih lesenih votivov je bilo največ na Gorenjskem, glavno območje srebrnih votivov pa so bili mediteranski predeli. Splošno razširjeno gradivo za izdelovanje votivov je bil vosek. Ker pa je ulivanje votivov sodilo v obrt s trojno dejavnostjo - lectarstvom, medicinarstvom in svečarstvom - ki se je pri nas organizirano pojavilo šele v 17. stoletju, je upravičen avtorjev sklep, da pred 17. stoletjem pri nas v modelu uliti voščeni votivi niso bili razširjeni.

K vsaki sliki plastičnega votiva je dodan komentar z ustreznimi podatki o predmetu - od motiva, najdišča, gradiva in načina izdelave, pa vse do časa izdelave; vendar glede na to, da je knjiga namenjena tudi tujcem in ima povzetek spremnega besedila v angleščini, pogrešamo prevod vsaj nekaterih najosnovnejših podatkov o predmetih samih.

Delo je ne le vsebinsko ampak tudi slikovno in oblikovno zelo kvalitetno, tako da smo prvega kataloga, ki nas seznanja z zbirkami Slovenskega etnografskega muzeja, lahko upravičeno veseli. Predvsem pa se ob njem lahko vsakdo, ki se za to zanima, seznanja z votivi, ki bi sicer ostali skriti očem javnosti, saj muzej svojih zbirk zaradi pomanjkanja prostora ne more razstaviti.

Monika Kropelj

Janez Bogataj, *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana, Prešernova družba, 1992, 395 str., ilustr.

Knjigo Janeza Bogataja "Sto srečanj z dediščino na Slovenskem" je slovenska etnologija pričakovala že dalj časa. Od avtorja je namreč strokovna in ostala javnost, po rednih predavanjih na fakulteti, številnih javnih nastopih in predavaj njih na terenu, vse bolj pričakovala zaokrožen pogled na področje, s katerim se že dalj časa znanstveno ukvarja.

Knjiga je izšla leta 1992 pri Prešernovi družbi v ciklusu "sto naj". Pri tem je avtor model tega založniškega projekta spretno uporabil za ogrodje svojega priročnika in učbenika o sodobnih etnoloških pogledih na področje naše dediščine.

Janez Bogataj nas v začetku popelje v zanimivi svet naše dediščine. Pri tem predstavi stališča etnološke vede ter lastna strokovna izhodišča, ki so se mu pogosto tudi "sproti" oblikovala ob njegovih javnih nastopih in stikih z ljudmi na terenu. Prav iz tega zornega kota je avtor izoblikoval osebno metodo obravnavanja in vrednotenja dosedanjih strokovnih prizadevanj slovenske etnologije. Na neki način je "predelal" suhoparne etnološke raziskave in tej snovi nadel pečat dediščine. S takšnim pristopom pa je postala snov bolj zanimiva in atraktivna ne le za strokovno, temveč tudi za širšo javnost.

V knjigi avtor predstavlja vrsto novosti, ki jih doslej še nismo zasledili v slovenski etnološki literaturi. Njegovo temeljno sporočilo je, da je dediščina del nas samih in da naše življenje bogati. Oblikuje temeljno podobo naše nacionalne razpoznavnosti. "Njene razsežnosti in pomen za danes in jutri" so v razumevanju treh temeljnih pojmov: kontinuiteta - spomin, identiteta - opomin, alternativa - izziv.

Te tri pojme avtor vgrajuje v vsa svoja razmišljanja o dediščini. Prav z njimi skuša razložiti genozo določenega kulturnega pojava, njegovo vpetost v naš sedanji zgodovinski spomin in poiskati možnost aplikacij tega kulturnega pojava v sedanjosti in prihodnosti.

Janez Bogataj je nedvomno eden tistih slovenskih etnologov, ki je strokovna prizadevanja etnologije približal potrebam sedanjega časa. Kaže izjemen smisel za raziskovanje vsakdanje kulturne podobe in načina življenja današnjega Slovenca.

V značilnem slogu opisuje navidezno interpretiranje dediščine v današnjem času na različnih javnih prireditvah. Pri tem ni prav nič žaljiv, temveč predvsem prepričljiv. Tako je Bogataj na eni strani samozavesten strokovnjak, na drugi pa prizanesljiv učitelj, ki ošvrkne navidezno strokovnost in z ilustrativnimi primeri pokaže ustrezno pot ter pravilno sodobno dojetje dediščine.

Tekoč in prepričljiv slog Bogatajevega pisanja in zanj značilna "etnološka fotografija" so v slogovno tehničnem smislu temeljne značilnosti knjige. V vsebinskem pogledu pa je v klasično etnološko sistematizacijo uvedel in pri tem razložil vrsto novih pojmov, kot na primer "dediščina gostoljubnosti" s sestavinami dobrodošlice, pozdrava in gostilne kot inštitucije. Njegov značilen strokovni pristop lahko opazujemo pri predstavitvi "dediščine transportne in prometne kulture", kjer je med drugim predstavil kolo (bicikel) kot pomembno sestavino naše materialne, družbene in duhovne kulture. Loti se tudi pojavov, ki v dobrem in slabem spremljajo naš vsakdanjik, kot so na primer "spomeniki ob prometnih nezgodah". Tudi "dediščina trgovanja" je avtorjevo priljubljeno strokovno področje.

Poglavje "dediščina šeg in navad", v katerem v obliki letnega ciklusa predstavlja najbolj značilne kulturne sestavine, avtor dopolnjuje z nekaterimi izvirnimi oznakami in vsebinskimi opredelitvami pojmov, kot so: veselica, kmečka ohcet, kmečki praznik, parada ter mesto in njegove šege.

Prav te kulturne sestavine so morda prvokrat obravnavane strokovno, brez nepotrebne vzvišenosti, ki sicer v praksi tako redko zbližuje prizadevanja strokovnjakov in pričakovanja uporabnikov pri njihovih iskrenih prizadevanjih za popularizacijo in ustrezno uporabo kulturne dediščine. Prav zaradi takšnega strokovnega interpretiranja kulturnih pojavov je Bogataj razumljiv in dostopen širšim množicam. Ob tem ne moremo spregledati, da že vrsto let poskuša s svojim javnim delom in s pomočjo organizatorjev turističnih prireditev ter obrtne gospodarske zbornice uveljaviti strokovna pravila tudi pri organiziranju sejmskih prireditev, ki se dotikajo dediščine.

Vrednotenje dediščine in iskanje modelov za njeno integriranje v sedanost in prihodnost so ena od temeljnih značilnosti Bogatajevega strokovnega prizadevanja. Kot interpretator posameznih kulturnih sestavin in pojasnjevalec teh pojavov z zornega kota načina življenja je v obravnavani knjigi gotovo zelo uspešen. Morda ga včasih to interpretiranje celo zanese v pretirano prepričevanje, vendar vselej ostaja na meji korektnega ocenjevanja in znanstvene distance.

Bogatajeva knjiga sodi med boljše v že omenjenem ciklusu. Morda bi moral avtor pri opisovanju stotih podob dediščine bolj dosledno uveljaviti svoj "trodomni" model: kontinuiteta, identiteta in alternativa, zlasti v zasnovi strukturiranosti besedila, ker bi bila s tem še bolj razvidna geneza posameznega kulturnega pojava.

Knjiga Janeza Bogataja bo veliko prispevala k razumevanju naše kulturne dediščine. Je odličen priručnik in učbenik, hkrati pa tudi pomemben prispevek k razvoju etnološke znanosti, saj uvaja in pojasnjuje vrsto strokovnih terminov, predvsem pa opredeljuje prenekatero področje, ki se ga vsaj doslej etnologija še ni lotevala.

Vito Hazler

Angelos Baš, *Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1992, 299 str., ilustr.

Sadržaj je svrstan u 10 poglavja, svako je popraćeno obilnim bilješkama.

Nova knjiga Angelosa Baša, poznatog istraživača kulture odijevanja na tlu Slovenije, popunjava prazninu u do sada objavljenim njegovim radovima s tog područja. (Noša na Slovenskem v poznem srednjem veku in 16. stoletju, Ljubljana 1970; Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času [1. pol.19. st], Ljubljana 1987. O navedenom razdoblju autor je objavio čistu građu u izdanjima SAZU "Gradivo za narodopisje Slovenecv" 4, pod naslovom "Opisi oblačilnega videza na Slovenskem v 17. in 18. stoletju", Ljubljana 1989).

I u ovoj knjizi autor se pridržava svoga obrasca u metodološkom pristupu problemu o kulturi odijevanja na tlu Slovenije određenog vremenskog razdoblja.